

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LX год. од изласка
XXXVII год. непрекидног издажења

Нови Сад, април 1988
Број 4

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Из историје „Гласника”

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Слободан Шовић	Стицање заједничке имовине у широј породичној заједници (II)
Миленко Манигодић	Поводом Предлога Закона о изменама и допунама Закона о заштити проналазака, техничких унапребења и знакова разликовања

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Радислав Рајић	Поводом начелних ставова XXXIII заједничке седнице Савезног суда, врховних судова република и аутономних покрајина и Врховног војног суда

ПРИКАЗИ

Др Ивица Крамарић	Др Младен Грубиша: Кривични поступак — Поступак о правним лијековима
Мр Драган Бүнић	Проф. др Зоран Стојановић: Границе, могућности и легитимност кривично-правне заштите

ПРАВНА ПРАКСА

Кривично право — Грађанско право

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LX год. од изласка
XXXVII год. непрекидног издажења

Нови Сад, април 1988
Број 4

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Из историје „Гласника”

РАЗВИТАК АДВОКАТУРЕ ВЕЗАН ЈЕ ЗА РАЗВИТАК ПРОГРЕСИВНЕ МИСЛИ*

Листање старих бројева *Гласника* незаобилазно задржава пажњу на 1952. години. Те године *Гласник* је обновио издажење после 11-годишње паузе изазване ратом (последњи предратни број изашао је марта 1941. године), задржавајући непрекидни континуитет до данашњих дана.

Први број послератног *Гласника* појавио се међу читаоцима 1. јуна 1952. године, дакле истог дана и месеца када се појавио и први број часописа 1928. Тако је „први јун” ушао у историју Коморе и *Гласника*, означавајући двоструки рођендан гласила адвоката Војводине. Обновљени *Гласник* појавио се у времену када је ново социјалистичко друштво поставило нове захтеве пред адвокатуру, којима је она са успехом одговорила. Сведочанства тог времена остала су записана на страницама *Гласника*:

„... Покрећући сада *Гласник* Извршни одбор је Уређивачком одбору ставио у дужност да *Гласник*, према приликама, уређује онако како то изискују потребе саме Коморе и адвокатури, водећи рачуна и о бројном стању адвоката, о техничким и финансијским могућностима. Због тога *Гласник* неће моћи да излази у оном обиму, као што је то било пре рата, јер адвоката има једва 55% од предратног стања,

* Приредио Мирослав Здјелар.

а адвокатских приправника једва 25%, а и финансијске могућности нису још такве, да би се могао издавати *Гласник* у оној форми и оном обиму, који би све нас задовољио."

(Из „Уводне речи” Уредничког одбора,
Гласник, бр. 1, јуни 1952)

„Данас када су настале темељите промене у нашем друштвеном и политичком збивању, кад се на све стране дижу нове творнице, када се функције власти у све већој мери преносе на одборе, када се заострава питање друштвених и грађанских слобода, мења се и улога адвокатуре. Она треба да се усклади са општом линијом развитака.

... Адвокатура се не може сматрати као државна или полудржавна установа. То је јавно звање, друштвена институција. Она треба да стоји под управом и контролом својих властитих органа, као самоуправна друштвена установа, под општом контролом државе.

Од правилног заузимања става према адвокатури зависи много. Дубоко сам убеђен да ће правилним ставом према адвокатима и адвокати заузети правилан став према судовима, јавним тужиоштвима и другим органима народних власти и да ће се више држати до свог поноса и достојанства. Имам лично искуство у сарадњи са адвокатима, јер сам и сам био судија. Адвокати су у целини поштено вршили свој задатак. Било је и таквих адвоката који су употребили све могуће да се искриве ствари. Те појаве, међутим, не могу бити опће, него само индивидуалне. Ко ће водити бригу ако се неки адвокат заборави у вршењу своје функције? Ја мислим и стопроцентно се слажем с тим да адвокати сами треба да држе ред у својој кући. Ако би се нашло таквих који неће да усвоје мерило већине и начин рада адвоката, онда такви и не треба да буду адвокати.

... Питање места рада адвоката такође представља проблем. У Београду има половина адвоката из читаве Србије, изузев Војводине. Уопште је тенденција да се адвокати концентришу у већим местима, док у унутрашњости многа места немају довољан број адвоката. Мишљења сам да би се ово стање могло донекле ублажити, када би се одредио највиши број адвоката за поједина већа места (*numerus clauzus*). О томе би требало још промислити. Какав треба да буде адвокатско-приправнички стаж и ко све може да ступи у адвокатуру, и о томе треба водити рачуна. Сматрам да би адвокати могли да постану и судије, правни референти, као и адвокатски приправници, који су цео потребан стаж само код адвоката провели.

Има случајева да адвокат има само своју фирму, а раде адвокатски приправници који адвокату плаћају што на његово име послују, па је на тај начин заправо адвокатски приправник адвокат, а то је по закону недозвољено.

А има опет и вечитих приправника. И овоме треба стати на пут. Ко ни након пет година адвокатско-приправничке вежбе не може да положи испит, не треба да буде адвокат, али чим положи испит, мора да отвори своју адвокатску канцеларију.

... Друг Манојловић је рекао да је питање стварања здраве адвокатуре било спојено са питањем развоја слободне мисли, а ја са своје стране додајем да је здрав развитак адвокатуре везан за развитак прогресивне мисли. Адвокатура се може развити, ако адвокати схвате да и они са своје стране треба да допринесу, као и сви прави синови социјалистичке домовине и свога народа, свој удео у изградњи и учвршћивању социјализма у нашој земљи."

(Из говора др Јосипа Хриљевића, председника Врховног суда ФНРЈ, на Скупштини Адвокатске коморе за АП Војводину, која је одржана 11. маја 1952)

КАКАВ ТРЕБА ДА БУДЕ ЛИК НОВОГ АДВОКАТА

Данас се међу адвокатима, а и на другим странама, веома много говори, а понегде и пише о томе какав треба да буде лик новог, социјалистичког адвоката. Држимо, свакако, да је добро да се о томе дискутује и пише, јер ће то расчистити многе ствари. Ми са своје стране подвлачимо да лик новог социјалистичког адвоката треба изграђивати на лику социјалистичког човека, да је лик социјалистичког адвоката у ствари лик социјалистичког човека са посебно подвученим карактеристикама професионалне етике. Социјалистичко друштво има нарочито јаке разлоге да тражи строго морални лик адвоката, обзиром на његове одговорне и деликатне функције. Уосталом и раније друштво тражило је извесних посебних моралних квалитета од адвоката, у чему је тражило извесних гаранција неопходних и нужних од злоупотребе од једног тако важног позива и од једног реда људи који су и по својој наобразби и по својој животној пракси изнад обичног човека.

Одувек је адвокатски позив био посебно цењен и одувек су адвокати, нарочито код културних западних народа, представљали интелектуалну елиту друштва. Није без разлога Волтер једном рекао: „Хтео бих да будем адвокат, јер је то најлепши позив”.

Имамо пуно светлих примера адвоката из прошлости, људи високог дмета, правдољубља, дубоке човечности, великог знања и високих врлина. Да не говоримо о оним светлим примерима који су у важним историјским прекретницама имали одлучујући утицај и то у корист прогреса друштва. Држимо, да и ми треба у њима да тражимо своје узоре, разуме се уз нашу нову социјалистичку садржину. Тада би се поново родила узвишена жеља, не можда код тако великих људи као што је био Волтер, него код наших младих дипломираних правника — што је за нас далеко и важније — да кажу: „Хоћу да будем адвокат, јер је то најлепши позив”.

Кад се говори о томе какав треба да буде адвокат мора се подвући још једна важна чињеница. Адвокат мора бити свестрано образован и широко културан човек.

Од увек је адвокат морао имати широку спрему и дубоко знање. Његова наобразба није се могла уоквирити у једну научну дисциплину него он мора ући у најсложеније тајне свих друштвених наука, па и других наука. Адвокат мора познавати не само основна питања него и мање важне резултате социологије, права, економије, финансија, филозофије, медицине, као и бити познавалац књижевности, уметности и зналац језика. Савремени адвокат је у исто време правник, финансијер, уметник.

У нашим условима живота ово је потребније још више него икада. Сваки наш адвокат треба да је јавни радник. Знањем и искуством којима располаже наш адвокат мора се користити читава друштвена заједница, кроз његов јавни и културни рад. Ми морамо васпитавати адвокате, јавне раднике, чији домет рада неће престајати са изласком из судске зграде, него ће се наставити у друштвеним организацијама и установама, као и у личном контакту са људима.

Наш адвокат треба поред знања и моралне чистине, да поседује непоколебљиву одлучност којом ће се супротстављати разлозима логике, законских прописа и поштењем човека према свима онима који крше законитост и врше било каква насиља и злоупотребе на штету заједнице.

(Из реферата Милорада Ботића, одржаног на свечаној Скупштини Адвокатске коморе за АП Војводину 11. маја 1952. године под насловом *Тридесет година живота и рада Адвокатске коморе у Новом Саду и данашња адвокатура*)

ТРИДЕСЕТГОДИШЊИ РАД АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У НОВОМ САДУ КРОЗ СТАТИСТИКУ

У вези са прославом тридесетгодишњице рада Адвокатске коморе у Новом Саду, израђене су статистике о појединим гранама делатности и рада Одбора и органа Адвокатске коморе.

Ови подаци, састављени на основу годишњих извештаја скупштинама, као и архиве, рачунских и других књига и докумената којима располаже Адвокатска комора, верна су слика напора, настојања органа Коморе да се организациона форма рада из године у годину усаврши, као и напретка саме Коморе. Графикони у Комори, изложени у прет собљу, илуструју тај рад. Простор нам не дозвољава да објавимо све те графиконе и статистичке прегледе а како је, сматрамо, од интереса за чланство Коморе, да буде упознато са резултатима рада од почетка рада у упоређењу са стањем после тридесет година, доносимо кратак компаративан преглед.

Адвокатска комора у Новом Саду основана је на Скупштини 3. маја 1921. године. Пословима око оснивања руководио је Одбор чији је председник био, сада већ пок. др Борђе Коњовић, председник Апелационог суда, а чланови: др Бранко Николић, онда начелник Министарства правде, Одељења за БББ и адвокати, сада већ сви покојни, др Миливој Григоријевић, др Јован Латинчић и др Игњат Павлас. На ос-

нивачкој Скупштини присуствовао је 41 адвокат. Свега их је још десеторица у животу.

Крајем 1921. године било је у чланству Коморе 396 адвоката и 61 адвокатски приправник. Највећи број уписаних адвоката био је 31. децембра 1940. године, свега 699. Највећи број уписаних адв. приправника био је 31. децембра 1939. године, свега 419. Најмањи број уписаних адвоката био је 31. децембра 1949. године, свега 205, док је истог дана било уписано само 29 адв. приправника.

За тридесет година рада одржана је свега 31 скупштина, док су Одбори — Извршни одбори Коморе одржали 284 седнице. Укупан број предмета о којима је Комора доносила решења износи 36.266.

Дисциплинска већа-судови Коморе имали су 210 расправних дана, на којима су разматрали 2.410 подигнутих оптужница. Изречене су следеће казне: укори и опомене 294, новчаних казни 414, суспензија 71, брисања из Именика адвоката и приправника 11. Ослобађајућих пресуда донесено је 340, док је у 344 случаја обустављен поступак, а за ситне прекршаје је 125 предмета уступљено Одбору тројице, односно Извршном одбору Коморе. Остатак оптужница је или повучен или одбачен услед застарелости.

Имовина Адвокатске коморе имала је крајем 1921. вредност од 120.750 динара, крајем 1940. године 1.541.393.80 динара, а крајем 1950. године 1.597.117.10 динара.

У животу Адвокатске коморе врло значајне су године 1928. и 1931.

1928. године основан је Посмртни фонд адвоката, који је исплаћивао наследницима умрлих адвоката посмртнину. Исплаћено је укупно 108 посмртнина у укупном износу од 3.636.241 динара.

1931. г. основан је Пензиони фонд. Овај фонд је исплатио на име пензија, ренти, помоћи укупно 4.263.591.95 динара, а укупно је било 28 лица корисника.

Управни одбор Пензионог фонда одржао је 76 седница на којима је донео 3719 разних решења. Имовина Пенз. фонда била је 1931. године 1.778.848.64 динара, 1940. године преко 10 милиона, а 1950. године 4.142.432,51 динара.

Бесплатних заступања било је свега 10.832 пред грађанским и кривичним судовима. Међутим, ови подаци нису потпуни, јер не обухватају заступања одређена од стране судова.

Изабрани председници Одбора-Извршног одбора Коморе били су: др Стеван Адамовић од 1921. до рата; др Славко Жупански, др Војин Царић, Алба Филиповић у периоду од 1947. до 1950. године, а од 1951. године Јован С. Јегдић.

Код оснивања Коморе, и у њеним првим данима организовања, нарочито су заслужни, спомињемо само упокојене, др Стеван Адамовић, др Жарко Јакшић, др Коста Хаџи, др Милош Бокшан, др Милан Бирић, др Оскар Циприс, др Игњат Павлас, др Коста Мајински, др Миливој Григоријевић.

За време окупације погинули су као борци у народноослободилачкој борби Јован Самарџија, др Небојша Малетић, др Слободан Малетић и Бранко Бајић. Од окупатора убијени су у „рацијама”, у логорима,

затворима 132 адвоката и 55 адвокатских приправника. Велик број адвоката и адвокатских приправника били су затварани, као таоци, као политички кривци, у разним фашистичким логорима и затворима у Банату, Бачкој и Срему, у злогласној „Армији“, на „Сајмишту“, у логору крај Панчева итд., а велик је број био директан учесник борбе.

И овако сүмарно изнесени подаци дају јасну слику о томе, како су адвокати и адв. приправници вршили дужности и обавезе према нашим народима у њиховим најтежим часовима, дају слику о томе, да су адвокати знали и умели да спроведу најконструктивнију организацију своје Коморе, дају јасну слику о томе, да су адвокати били прожети великим осећајем и високом социјалном свешћу, те ови подаци доказују тачност тврдње секретара Адв. коморе Милорада Ботића, изнесену у његовом реферату, да је данашња Адв. комора од старе примила позитивно наслеђе.

Коста Хаџи

(Гласник, бр. 1, 1952)

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Слободан Шовић

судија Вишег суда у Сремској Митровици

СТИЦАЊЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ У ШИРОЈ ПОРОДИЧНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ (II)

Заједничку имовину брачни другови могу стицати и у широј породичној заједници, тј. у домаћинству у којем поред њих живе и раде и њихови родитељи, деца и остали сродници. Стечена имовина представља заједничку имовину свих чланова домаћинства, који су привређивали у време стицања, а њихови удели зависе од доприноса у стицању. При томе није битно да ли је рад у стицању или очувању имовине обављен унутар домаћинства, или ван домаћинства. Битно је да су остварени приходи уношени у заједницу. Свакако да код одређивања удела морају да се узму у обзир и да се урачунају и приходи посебне имовине појединих чланова домаћинства.

Ранија судска пракса није признавала супрузи право на удео, већ је признавала само право на накнаду у новцу. Каснија пракса се, међутим, развијала у правцу признавања стварно-правног овлашћења и супрузи на имовини стеченој радом у широј породичној заједници. Такво решење уважавају и поједини републички закони, као нпр. ЗБПО СР Србије.

Без обзира што прелази потребе овог реферата, није на одмет, а у вези стицања у широј породичној заједници, скренути пажњу да према Закону о односима родитеља и деце САПВ дете које је навршило 15 година живота може располагати својим приходима оствареним радом, с тим што је обавезно да од тих прихода доприноси за своје издржавање, васпитање и образовање (чл. 14). Навршетком 15. године живота деца, значи, стичу за себе лично, а не за свога оца.

КОРИШЋЕЊЕ, УПРАВЉАЊЕ И РАСПОЛАГАЊЕ ЗАЈЕДНИЧКОМ ИМОВИНОМ

Коришћење

Нису чести спорови, према подацима са којима располаже Виши суд у Сремској Митровици, око коришћења заједничке имовине. Ипак, треба рећи да брачни другови заједнички користе ствари, које улазе у заједничку имовину. Како се то испољава? Одговор је — кроз државину и употребу, кроз извлачење користи, кроз плодове и сл. Будући да заједничку имовину карактерише неопредељеност удела брачних другова, то при коришћењу ствари из њеног састава, брачни другови нису ограничени сразмером коришћења и у редовном животу око тога по правилу нема проблема. Проблеми настају онда када дође до поремећаја у брачним односима. Тада се актуелизира проблем коришћења и поседа појединих ствари и кад до такве ситуације дође онда брачним друговима стоји на расположењу могућност да траже заштиту својих права, па и права задњег мирног и фактичког поседа на тим стварима. Ту заштиту један брачни друг може тражити према другом брачном другу и путем привремених наредби, које су често ефикасно средство на том плану и пут за спречавање самовоље и користи, које у условима постојећих неспоразума, нису ретке на страни мање толерантног и посесивног брачног друга.

Управљање

Ни око управљања стварима заједничке имовине у пракси нема неких посебних проблема. Брачни другови управљају заједничком имовином заједнички и споразумно. При томе споразум о управљању може имати разноврстан садржај. Тај споразум може бити такав да послове управљања врши само један брачни друг и то било у односу на целу имовину или само на део имовине. Споразум може бити и такав да брачни другови поделе послове. Могу се договорити да те послове обављају наизменично, а могу овластити и треће лице да уместо њих те послове обавља. Није потребна никаква форма таквог споразума, а нити пак да он буде изричит... Могуће је да он буде и прећутан. Ако не могу да се споразумеју око тога, онда то питање могу да разреше уз помоћ суда у ванпарничном поступку. Деси ли се да брачни друг коме је поверено управљање заједничком имовином закључи правни посао са трећим лицем, који је супротан постигнутом споразуму, а не односи се на текуће потребе брачне заједнице, онда такав правни посао према трећем савесном лицу, које није знало за постојање несагласности између брачних другова, важи.

Иначе, под пословима управљања подразумевају се сви они послови који се предузимају за подмирење текућих потреба

брачне заједнице (набавка хране, огрева, одеће, плаћање различитих услуга). У те послове долазе и они који се редовно предузимају за одржавање имовине (поправка куће, набавка бубрига, семена, алата, инвентара).

Располагање

Свакако да у пракси највише проблема има око располагања стварима заједничке имовине. Проблеми у вези с тим су сложени и тешки, поготову када се ради о непокретностима и у пракси и у раду судова око тога постоје бројне дилеме.

У послове располагања долазе послови којима се оптерећују или отуђују ствари из састава заједничке имовине, које су знатне вредности.

Закон о браку САПВ, као и остали републички и покрајински закони, који регулишу имовинске односе брачних другова, не садрже детаљније одредбе о располагању заједничком имовином. Тако Закон о браку САПВ садржи начелну одредбу да заједничком имовином брачни другови располажу заједнички и споразумно, уз ограничење да није дозвољено да брачни друг својим уделом у неопредељеној заједничкој имовини самостално располаже и да га оптерети правним послом међу живима. (Са неопредељеним уделом може се знати располагати тестаментом).

Како се у редовном догађању и животу између брачних другова регулише обављање послова располагања? Обично споразумом, слично као и код управљања, те послове може преузети да обавља само један брачни друг, а могуће је да договор буде да се ти послови обављају заједнички. У сваком случају, не би било у реду и не би било дозвољено да брачни другови уговоре неопозивост постигнутог договора. Била би ништавна и одредба споразума, којом би се један брачни друг одрекао овлашћења и права да учествује у располагању и управљању заједничком имовином. Брачни другови су титулари заједничког права, па због такве правне природе заједничке имовине, да би располагање било правно ваљано и послови располагања морају бити заједнички. Треће лице не може да се у заједничкој имовини појави као свтитвлар. Свој удео у заједничкој имовини и своје место у њој брачни друг не може уступити трећем лицу, јер би на тај начин то треће лице преузело сва овлашћења тог брачног друга у заједничкој имовини, што би било у супротности са суштином и природом заједничке имовине брачних другова. Није могуће на треће лице пренети удео у заједничкој имовини, већ само право у целини. Да би треће лице постало власник ствари која је из састава заједничке имовине, неопходно је да му то право пренесу оба брачна друга.

Према ономе што је у животу редовна појава, послове располагања обично превзима и обавља један супруг. Када би се за сваку радњу располагања тражило присуство оба брачна друга, интерес ефикасности и сигурности правног промета би био

веома угрожен и отежан. Нереално је и неживотно да се за сваку ситуацију врши провера у циљу утврђивања да ли предмет правног посла улази у заједничку имовину и да ли за располагање постоји овлашћење другог супруга. Веома тешко је усагласити с једне стране интерес сигурности правног промета и с друге стране удовољити захтевима законских решења, везаних за располагање заједничком имовином. Чему дати превагу?

У пракси проблеми не настају око располагања са покретним стварима. Они настају најчешће онда када се ради о отуђењу непокретности. Када је у питању промет покретних ствари које улазе у заједничку имовину, онда за правну ваљаност послова располагања предузетих од стране једног супруга и закључених са трећим лицем, није потребна сагласност другог супруга, ако је то треће лице било савесно. Под савесношћу се подразумева да није знало, нити је морало знати, према редовном току ствари, да је брачни друг који није учествовао у правном послу изразио противљење. Поред тога, потребно је да се ради о двострано теретном правном послу, јер за доброчине правне послове не може да се сматра, да постоји сагласност другог брачног друга, па би за њихову пуноважност као неопходна била потребна изричита сагласност другог брачног друга.

Када се ради о располагању непокретним стварима, морају се узети у обзир и околности које се тичу уобичајене и редовне евиденције истих у земљишним књигама, у вези с чим долази и познато начело земљишних књига, фикције апсолутне тачности и начело јавности земљишних књига. Ако је некретнина у земљишним књигама уписана само на једном брачном другом, онда би, уз помоћ поменутих начела земљишних књига, произишло, да правни посао који закључи треће лице са тим брачним другом, важи, и други брачни друг, који није учествовао у закључењу правног посла, не би исти могао побијати. Међутим, како и фикција апсолутне тачности земљишних књига делује само у корист савесног лица, то би за пуноважност уговора било неопходно да је треће лице савесно. Притом није од значаја како је дошло до таквог стања у земљишним књигама и да ли је такав упис одраз стварног стања ствари. Ако је треће лице знало да је његов саговорач у браку, онда је претпоставка да је оно несавесно. Ово обзиром да је знањем те чињенице могло основано претпоставити и закључити, да некретнина која је предмет отуђења, представља заједничку, а не посебну имовину брачног друга, учесника у промету. Трећем лицу остаје могућност да доказује своју савесност, што му неће бити ни једноставно ни лако. Наиме, у том правцу би оно морало да докаже следеће: да ли је продавац у поседу продате непокретности, те да ли има брачног друга или га је имао до развода, да ли је непокретност стекао за време трајања брачне заједнице и да ли се тај други брачни друг изричито или прећутно сагласио са таквим отуђењем заједничке непокретности или пак није. Савесним купцем, у склопу свега изнетог у претходној реченици, би се

могао сматрати само онај купац, који није знао, нити је то по редовном току ствари могао знати, да постоји други брачни друг, који полаже право на предмет купопродаје по основу заједничког стицања у браку.

Брачни друг, који је својим понашањем прећутно прихватио и сложио се са располагањем заједничком имовином од стране другог брачног друга, не може касније такво располагање са успехом побијати.

Када је стање у земљишним књигама такво да је некретнина укњижена на име оба брачна друга и то било као заједничка имовина у неодређеним деловима, било као сувласништво у опредељеним аликвотним деловима, за пуноважно располагање од стране једног брачног друга са целом некретнином, потребна би била писмена оверена пуномоћ другог брачног друга. Без тога правни посао би у целости (ако је некретнина уписана у неодређеним деловима) или у одређеном делу (ако је некретнина уписана у опредељеним деловима), био неважећи.

Какав је однос између брачних другова поводом једностраног, самовласног располагања са заједничком имовином учињеног од стране једног брачног друга, а у ситуацији када онај други нема могућности да такав правни посао побија? За такву ситуацију требало би припремити прописе о заступништву и о незваном вршењу туђих послова, основом којих би брачни друг који је самовласно отуђио заједнички стечене некретнине, био дужан да другом (оштећеном) брачном другу накнади штету у вредности утврђеног сувласничког дела, с тим што би се вредност тог дела имала процењивати обзиром на цене у тренутку пресуђења.

Резиме изнетог био би да би у сукобу интереса сигурности правног промета и интереса оштећеног брачног друга, неучесника у промету, превагу требало дати сигурности правног промета, а на чему је и новија судска пракса. Ипак, такав став није баш лако бранити. Наиме, с основом се може поставити питање да ли неко, без обзира на савесност трећег лица, може на то треће лице преносити више права него што га сам има. Надаље, како објаснити основом чега је престала својина на одређеној ствари заједничке имовине, оног брачног друга, који нити је учествовао, нити пак знао (нпр. што је био одсутан) за располагање, које је учинио његов садашњи или, што је још горе, бивши брачни друг. Ово тим пре када се има у виду да је код доброг дела наших људи још увек присутно такво схватање, по коме се евентуална претензија брачног друга — супруге, за упис у земљишну књигу на заједнички стеченој некретнини, доживљава као јерес.

С друге стране да ли је и са аспекта поштења у реду да лице које уопште није учествовало у промету, нити је знало за тај промет, само због тога што није било уписано са својим правом у земљишну књигу, искључиво поднесе све последице ризика, па између осталог и ризик евентуалне инсолвентности свога

садашњег или бившег брачног друга. Зар није правичније да ризик из таквог промета поднесе онај ко је у њему учествовао — треће лице, као купац.

О сложености проблема располагања са некретношћу, која је заједничка имовина, говори и пример забележен у пракси Вишег суда у Сремској Митровици, а који ће се у најкраћем изложити. У конкретном предмету брачни друг — супруг је по фактичком престанку брачне заједнице отуђио заједничку некретност (породичну стамбену зграду) трећем лицу, без знања и сагласности супруге, а уз коришћење околности да је та некретност била уписана на њему. Супруга је по сазнању за отуђење устала тужбом за утврђење да је она сувласник на кући и тужбом за поништај наведеног уговора. Својевремено је за суђење у првом степену био надлежан тада Окружни суд у Сремској Митровици, па је поводом пресуђења на штету тужиље Врховни суд Србије — Одељење у Новом Саду као другостепени уважавајући жалбу тужиље својим решењем број Гж-1542/65. укидајући првостепену пресуду у разлозима заузео следећи став: „Надаље тужиља тражи да је купопродајни уговор од августа месеца 1964. године, правно неважећи у односу на другоредног туженог (купца) а она на то има право уколико докаже да је он био злонамеран приликом закључивања овог правног посла. Наравно уколико би се обратно доказало купопродајни уговор би остао на снази према другоредном туженом и тужиља би имала облигационо-правни захтев према прворедном туженом (супругу-продавцу), као продавцу”. Када је због измене ЗПП-а првостепена надлежност прешла на општински суд у том предмету, тада је поводом жалбе на првостепену одлуку, Окружни суд у Сремској Митровици, као другостепени својим решењем број Гж-895/69. уважао жалбу тужених и укинуо првостепену пресуду уз следеће разлоге: „У сваком случају уколико се и утврди да је тужиља само сувласник у одређеном делу на спорној кући, онда се има ценити да ли је уопште од значаја да је II тужени као купац био савестан, тј. да је био у уверењу да купује спорну кућу од I туженог сматрајући га искључивим власником. По мишљењу жалбеног суда у односу на њега тужиља се појављује као сувласник, који није учествовао у купопродаји спорне куће, а за рашчишћавање таквог односа питање добре вере је ирелевантно, обзиром да купац не може прибавити више права на купљеној непокретности него што је имао продавац. Стога би II тужени као купац одговарао тужиљи, као сувласнику, који није учествовао у продаји, иако је евентуално наступио добронамерно, јер својинско право тужиље као сувласника, који није у правном односу са II туженим као купцем делује према свима, па и према II туженом. Овome би I тужени као продавац имао да одговара због евикције ствари и да му као савесном купцу накнади штету уколико је исту претрпео”. Поводом ревизије уложене против такве другостепене одлуке Врховни суд Војводине, овога пута, као ревизиони суд, је својом одлуком број Рев-115/69. одбио ревизију II туженог као неосновану, те

потврдио наведено решење Окружног суда из разлога изнетих у другостепеном решењу.

Закључак који се намеће је тај, да о истом проблему жалбено веће и ревизионо веће Врховног суда Војводине, нису имала јединствен став.

Каснија пракса Врховног суда Војводине се приклонила ставу њиховог жалбеног већа у помињаном предмету, па у том смислу и ревизиона одлука број Рев-201/78. од 20. септембра 1978. године објављена у Билтену тога суда број 6/78.

Везано за проблем располагања некретнинама које улазе у састав заједничке имовине, кад је располагање учињено самовласно, тј. без знања и сагласности другог брачног друга, је и колики домашај и утицај има евентуална несавесност трећег лица, као купца. Да ли његова несавесност има такав значај да би правни посао око некретнине која је у земљишним књигама, уписана само на име једног брачног друга — продавца, био у целости неважећи, или пак неважећи само у односу на онај део који припада оном другом брачном другу који није учесник у промету?

Постојећа судска пракса није јединствена у вези изнетог проблема. Тако примера ради Врховни суд Војводине у својој одлуци број Рев-114/78. од 25. маја 1978. године стоји на становишту да би правни посао код таквог стања земљишних књига, био неважећи само у односу на део који припада брачном другом, који није учесник у правном послу. У разлозима те одлуке се између осталог наводи: „Погрешно се ревидент поновљено позива на одредбу чл. 49. Закона о браку САПВ. Одредба овог члана мора се тумачити повезано са одредбом чл. 48. истог закона, према којој се заједничка имовина брачних другова може уписати у земљишне књиге и на име оба брачна друга са неопредељеним уделима. Ако је такав упис извршен, онда према одредби чл. 49. ниједан од брачних другова не може самостално располагати својим неопредељеним уделом. Ако је некретнина уписана на оба брачна друга, али са опредељеним уделима, онда сваки од њих својим уделом може располагати без ограничења из чл. 49. Закона о браку. У конкретном случају спорна кућа је у земљишној књизи била уписана као искључиво власништво тужиоца, па не може бити речи о дејству забране из чл. 49. Закона о браку. У оваквим случајевима може одлуком суда бити утврђено да је склопљени уговор без дејства само у односу на онај удео у тој имовини, који припада другом брачном другом, а који није био уговорна странка. Треба додати и то да је тужилац у време сачињења спорног уговора знао или могао знати, да је кућа, која је била предмет купопродаје, заједничка имовина његова и његовог тадашњег брачног друга, па ипак је покушао да за свој рачун уновчи целу кућу, а на штету тужених и свог брачног друга.”

Исти став као и Врховни суд Војводине заузима и Врховни суд Словеније у својој одлуци број Кж-321/73, чија сентенца гласи: „Уговор о купопродаји, који закључи један брачни друг без

знања или противно вољи другог брачног друга, за непокретности стечене за време трајања брака, иако је у земљишним књигама право својине уписано на њега, у односу на припадајући део другог брачног друга је неважећи, ако је купац знао или морао знати да непокретност спада у заједничку имовину”.

Супротно изнетом схватању у одлуци ВСЈ број Рев—2485/65 од 4. марта 1966. године заузето је следеће становиште: „Наиме, код имовине брачних другова стечене радом у току брака не ради се о сусвојини, већ о заједничкој својини на нео-предељеним деловима. Такво њено порекло, карактеризовано са наведена два елемента, — заједнички рад у току брачне заједнице — условљава и посебни режим управљања и располагања, другачији од сусвојина осталог типа. Том имовином брачни другови управљају и располажу заједнички и споразумно. Отуда је и разумљиво да, док таква имовина егзистира као скупна, својим уделом поједини брачни друг не може ни располагати нити га може оптеретити правним послом међу живима. Ако пак упркос тога поједини брачни друг такву имовину отуђи или оптерети, такав уговор не производи никакво правно дејство и то не само у погледу другог брачног друга, него уопште, у целини. У конкретном случају тужилац признаје да се ради о брачној тековини и да је уговор о купопродаји закључио само са једним брачним другом. Према томе, тај уговор нема ни правне важности”.

Исти став је заступљен и у одлуци ВС Србије бр. Гж—3045/60 чија сентенца гласи: „Све док се не одреде удели брачних другова у стеченој имовини, ни један брачни друг не може вршити продају стечене имовине, ни целе ни појединог њеног дела”. Слично се може рећи и за одлуку ВС Хрватске Рев. бр. 1634/82 чија сентенца гласи: „Својим уделом у заједничкој имовини један од брачних другова не може самостално располагати нити га оптеретити, па стога нити ваљано без сагласности другог брачног друга, засновати право службености становања треће особе.”

ОДГОВОРНОСТ БРАЧНИХ ДРУГОВА ЗА ЛИЧНЕ И ЗАЈЕДНИЧКЕ ОБАВЕЗЕ

Закон о браку САП Војводине је у својим члановима 53. и 54. регулисао питање личних и заједничких обавеза брачних другова и то на следећи начин: Сваки од брачних другова за своје личне обавезе одговара својом посебном имовином и својим уделом у заједничкој имовини. Поверилац значи може да се за своје потраживање наплати и из посебне имовине оног брачног друга, који је дужник, а такође и из удела овог у заједничкој имовини, већ према сопственом опредељењу и избору. Ако би се поверилац определио да се наплаћује из заједничке имовине, онда претходно мора да тражи издвајање из заједничке имовине дела који припада брачном другом дужника,

односно издвајања дела који припада супругу дужнику. Док није утврђен удео брачног друга, који је дужник, не може заједничка имовина, из већ објашњених разлога, везаних за њену природу, бити предметом извршења ради наплате дуга, за који не одговара и други брачни друг. Брачни друг има право прече куповине приликом принудног извршења на делу брачног друга, који је дужник (члан 55. Закона о браку САПВ).

Већ поменути одредбама чл. 53. и 54. Закона о браку САПВ регулисано је и питање заједничких обавеза брачних другова, тј. оних обавеза које су настале у вези подмирења текућих потреба брачне заједнице и обавеза које по општим прописима терете оба брачна друга и то на начин што је за те обавезе предвиђена солидарна одговорност оба брачна друга и то како заједничком тако и њиховим посебним имовинама. Ако се деси да један брачни друг на име заједничког дуга плати више, онда он има право да од другог брачног друга тражи разлику до свог дела. За неплаћени порез једног брачног друга постоји и после развода брака солидарна одговорност оба брачна друга, под условом да обавеза потиче из времена заједнице живота. Поједини брачни друг није дужан иначе да своју посебну имовину троши на подмирење редовних потреба заједничког домаћинства, кад се те потребе могу подмити из редовних прихода стечених радом и привређивањем из заједничке имовине. За штету коју су заједнички проузроковали брачни другови одговарају солидарно, а на исти начин су као родитељи обавезни да накнаде трошкове учињене за издржавање њихове деце трећем лицу.

Ако брачни другови живе одвојено због трајног прекида заједнице живота, чињеница формалног постојања брака не ствара могућност, коју предвиђа одредба чл. 54. ст. 2. Закона о браку САПВ.

Под заједничким обавезама, као што је већ речено треба подразумевати текуће свакодневне и редовне потребе, које се чине ради одржавања домаћинства. Обавезе преко тог оквира не могу се сматрати заједничким. Тако примера ради обавеза из уговора о зајму ради заједничке куповине куће не може представљати обавезу учињену за текуће потребе заједнице, ради чега брачни друг за ту обавезу одговара сразмерно свом уделу у кући, осим ако уговором није предвиђена њихова солидарна одговорност.

Положај повериоца код наплате потраживања за обавезе за које брачни другови одговарају солидарно је пуно повољнији, пошто он не мора да води рачуна о томе шта представља посебну имовину брачних другова, и колики је удео ових у заједничкој имовини. Он се једноставно може наплаћивати из свих постојећих добара.

ПРЕСТАНАК ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ

Престанак заједничке имовине везан је за престанак брака, пошто се престанком брака, као једног од чинилаца заједничке имовине брачних другова, гаси и заједничка имовина. Без брака заједничка имовина губи своју сврху и смисао свога постојања. Ако заједничка имовина служи за остварење заједничких циљева брачних другова и за задовољење њихових заједничких потреба, онда је трајним прекидом заједнице живота, све то изгубило потребу даљег постојања, па је сасвим нормално и логично да тим тренутком престаје и заједничка имовина.

Престанак заједничке имовине не треба изједначавати са деобом. Заједничка имовина не престаје деобом, пошто деоба долази касније.

Како брак престаје када дође до смрти једног од брачних другова, те због оглашења једног од њих за умрлог, затим кад се исти разведе или поништи или пак огласи непостојећим, то и заједничка имовина престаје у свим тим ситуацијама, са којима треба изједначити и ситуацију трајног прекида брачне заједнице и наступања потпуне пословне неспособности једног од супруга.

Каква је судбина располагања извршеног у временском интервалу смештеном од престанка заједничке имовине па до деобе? Да би се одговорило на ту ситуацију треба се присетити одредаба Закона о наслеђивању и располагања санаследника са санаследничком имовином, према којима санаследник може пре деобе свој наследни део пренети само на санаследника, јер ако уговори са трећим лицем да му уступа свој део, онда обавеза предаје наступа тек по извршеној деоби. То практично значи да то треће лице не би ни могло тражити деобу имовине, пошто је по закону то право дато само санаследницима. Аналогијом решење предвиђено Законом о наслеђивању САПВ, могло би се применити и на ситуацију располагања са стварима које су заједничка имовина брачних другова, у времену од престанка заједничке имовине, па све до извршене деобе.

Посебно питање је какве су користи од имовине у наведеном периоду када је у њеном поседу остао само један од брачних другова? Какву накнаду и у којој сразмери може тражити други брачни друг, који није у поседу и који због тога није у стању и могућности да користи ту имовину? Могући одговор би био да би он то право могао остваривати по извршеној деоби, када питање удела буде расчишћено.

Миленко Манигодић
адвокат у Београду

ПОВОДОМ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ПРОНАЛАЗАКА, ТЕХНИЧКИХ УНАПРЕБЕЊА И ЗНАКОВА РАЗЛИКОВАЊА ИЗ 1981. Г.

Између десетак системских закона које, по одлуци Савезне скупштине, треба новелирати, нашао се и Закон о заштити проналазака, техничких унапребења и знакова разликовања, донет 1981. г. Од доношења тог закона у иностранству је указивано на његове специфичности које негативно утичу на трансфер технологије и улагања у развој Југославије, док су бројни стручњаци у области указивали на непрецизности појединих одредби закона, његов негативан утицај на развој домаћег проналазаштва и динамику индустријске својине између домаћих лица. У сугестијама Савезног извршног већа указивано је на потребу повећања броја патентбилних проналазака, продужења заштите проналаска патентом и максималне хармонизације одредби закона о одредбама Уговора о сарадњи у области патената, који већ сада окупља 40 земаља.

Приликом израде нацрта Закона о изменама и допунама Закона о заштити проналазака, техничких унапребења и знакова разликовања, која је поверена Савезном заводу за патенте, међутим, узете су у обзир и бројне примедбе проналазача и организација удруженог рада на постојећи текст закона. Најзад, у самом Заводу, који примењује закон, дати су бројни предлози за измене и допуне. Тако је број чланова ЗИД-а порастао и достигао педесет два. Оно што карактерише све те чланове је смео покушај да се закон од оригиналних и егзотичних решења врати на општеприхваћена решења у свету, која диктирају суштина технологије, закони економије, несметан и брз промет нових технологија и међународна сарадња. Оно што карактерише садашњу ситуацију у вези са јавном расправом о ЗИД-у је подвојеност мишљења.

Као прво, предлагач Завода је наишао на противљење фармацеутске индустрије због предлога да се штите производи — нове молекуле у области хемије и фармације. Југословенски произвођачи лекова, и поред тога што желе да се штите њихови проналасци, немају материјална средства да би развили у довољном обиму властита истраживања и иновирали. Заштита производа спречава их да до једне исте молекуле дођу новим поступком.

Следећа значајна новела ЗИД-а, да се трајање патента продужи на двадесет година, без иницијалног периода, је предмет критике Савеза проналазача Југославије. Замера се да је тај рок сувише дуг. Предлагач, за разлику од првог питања, овде остаје чврсто при свом ставу. Рок од двадесет година данас је усвојен у великој већини земаља, сагласно општеусвојеној теорији у праву индустријске својине — уговорној теорији (ова теорија је општеприхваћена у смислу односа друштва и проналазача и организовања патентног система једне земље). Тај рок једино одговара интересима друштва и проналазача, који треба да поврати уложена средства и обезбеди средства за стваралачки рад.

Рок заштите модела и узорака, то јест индустријског дизајна продужен је са пет на десет година, без иницијалног периода. У свету тај рок заштите износи у већини земаља петнаест година. Ако се узму у обзир одредбе Париске конвенције за заштиту индустријске својине, према којима трајање заштите индустријског модела и узорака не зависи од употребе, као и одредба члана 84. Закона о ауторском праву о двадесетпетогодишњем трајању заштите дела примењене уметности, садашњи рок заштите од пет година (са могућношћу продужења заштите од још пет година, ако се заштићени модел или узорак користи) је непримеран. Посебно, тај рок није у складу са роком заштите из Хашког аранжмана о међународном депоновању индустријских модела и узорака (акт из 1960), који наша земља жели, у интересу дизајнера, да ратификује.

С обзиром да неупотреба жига који је регистрован сагласно закону не може имати за санкцију поништај жига, предвиђен је престанак права на жиг, ако се заштићени знак не користи у року од пет година (и овај рок је продужен од тог на пет година, имајући, пре свега, у виду институт централног напада и депенденције жига у више међународних споразума).

С обзиром да се показала као нереална одредба члана 134. Закона о упоредној употреби жигова (везани жигови), предвиђено је њено брисање.

Имајући у виду општи интерес да се нове технологије што шире користе, предложено је брисање члана 136. Закона о законској искључивој лиценци.

У предлогу ЗИД-а прецизира се појам пријаве, уводи правило јединства проналаска (које немају само закони Југославије, Бахама и Заира!), правило заштите серија код модела и

узорака, хитни поступак по пријавама (чији је предмет заштите у спору), конверзија пријава и деривација права првенства (стицање права првенства из иницијалне непретворене пријаве).

Оно што се може одмах приметити је да предлог ЗИД-а садржи врло мало одредби о иновацијама у удруженом раду. Разлог за то су нерегулисани односи у вези са питањима својине у основним законима, као и потреба да се цела та материја другачије регулише (видети решења у СССР-у из 1981. г. и нове предлоге закона, на пример, о облицима заштите иновација и накнадама радницима иноваторима). Предлагач ЗИД-а је свестан да треба приступити, у вези са тим и другим питањима, ревизији закона, али је свестан и чињенице да мора имати више времена и стручности него смелости.

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Радислав Рајић

судија Општинског суда у Н. Саду

ПОВОДОМ НАЧЕЛНИХ СТАВОВА XXXIII ЗАЈЕДНИЧКЕ СЕДНИЦЕ САВЕЗНОГ СУДА, ВРХОВНИХ СУДОВА РЕПУБЛИКА И АУТОНОМНИХ ПОКРАЈИНА И ВРХОВНОГ ВОЈНОГ СУДА, ОДРЖАНОЈ 29. МАЈА 1987.

Дана 16. децембра 1987. године добили смо Билтен судске праксе Врховног суда Војводине број 5. за септембар 1987. године, у коме су објављени начелни ставови Савезног суда и свих врховних судова у СФРЈ заузети на XXXIII заједничкој седници одржаној 29. маја 1987. године.

Задржаћемо се на начелном ставу по питању затезне камате код новчане накнаде штете.

Заузето начелно становиште неједнако третира неимовинску и имовинску штету по питању времена од када тече затезна камата и то тако да у случају кад је оштећени сам отклонио штету пре доношења судске одлуке треба признати затезну камату од дана када је штета отклоњена, а за материјалну штету која није отклоњена пре доношења судске одлуке и за нематеријалну штету, за које се по одлуци суда даје накнада у новцу, треба признати затезну камату од дана доношења првостепене пресуде.

Поставља се питање има ли у Закону о облигационим односима (у даљем тексту Закон) места за овакву диференцијацију?

Одмах да кажемо, по нашем мишљењу, нема. Закон је јасан и потпуно одређен по том питању. По члану 186. Закона свака штета, имовинска или неимовинска, сматра се доспелом већ у тренутку настанка. Ту разлике нема, па нема ни разлога да се по том питању прави разлика између те две врсте штете.

Међутим, по цитираном најновијем ставу разлика се ипак прави. Постоји камен спотицања који је главни кривац за то.

У питању је доцња дужника обавезе накнаде штете. Знамо да је доцња претпоставка или услов за затезну камату у смислу члана 277. тач. 1. Закона. По том питању судска пракса још увек лута. Кад се једном по том питању све разјасни, неће онда више ни бити лутања и изналажења правог решења. А управо питање доцње код обавезе накнаде штете захтева да се по том питању иде у дубину, до дна проблема, јер само тако може се добити право решење у складу са Законом и правном науком. Овим проблемом Закон се није посебно позабавио. Могуће је да је законодавац сматрао да то није ни потребно. Али, видимо да у пракси судова по том питању проблем постоји.

Правно је питање када дужник обавезе накнаде штете може бити у доцњи. По ранијим начелним мишљењима Савезног суда (ово је треће по реду по овом питању) дужник је био у доцњи већ у моменту настанка штете, што је по Закону и по праву немогуће. Савезни суд је коначно сагледао да је раније начелно мишљење по овом питању неодрживо и изменио га је, али ни у најновијем становишту Савезни суд није ишао до краја, јер ни најновије начелно мишљење није до краја усклађено са Законом.

Кад ово кажемо, имамо у виду да свака облигација, укључујући ту и обавезу накнаде штете, мора бити јасна, одређена и потпуна, да би била извршива. Без тога нема ни ваљане облигације. То се у правној науци зове предмет облигације.

Знамо да је свака штета доспела за накнаду већ у моменту настанка, а то практично значи да оштећени-поверилац одмах по настанку штете може тражити њену накнаду од дужника. Ако је потребно, може се са успехом обратити и суду са захтевом да му дужник штету накнади. Али, да би суд обавезао дужника да штету накнади, он мора спровести доказни поступак ради утврђивања потребних чињеница, које ће послужити као база на основу које ће дужника обавезати на који начин ће бити дужан да штету накнади, обим накнаде и време накнаде. То суд може урадити тек у пресуди. Дакле, тек у пресуди се утврђује дужникова обавеза накнаде штете. Пре тога дужник не може бити у доцњи, јер доцња не може настати пре саме облигације, а тек од доцње дужан је платити и затезну камату по члану 227. тач. 1. Закона, ако је одређено да је дужан штету накнадити у новцу.

У облигационом праву једнострана изјава воље је један од више могућих облика облигације, али код обавезе накнаде штете то није случај.

По најновијем становишту, ако је оштећени сам отклонио штету пре доношења судске одлуке, затезна камата тече од дана када је штета отклоњена, односно када су учињени трошкови ради отклањања штете.

Пре свега, овако формулисано становиште није довољно јасно, јер не каже се да ли оштећени може тражити само номинални износ новца у висини издатака учињених за отклањање штете и затезну камату од дана када су учињени трошкови

отклањања штете, или може тражити накнаду по ценама у време настанка штете, или по ценама у време отклањања штете, или по ценама у време подношења тужбе, или по ценама у време доношења пресуде. По том питању формулација становишта је нејасна. Закон јасно каже да се штета досуђује по ценама у време доношења пресуде (члан 189. тач. 2), уколико у Закону није што друго наређено.

Иначе, најновије становиште има економски резон само под условом да се у њему подразумева номинални износ накнаде у висини трошкова учињених ради отклањања штете, али и да учињени издаци ради отклањања штете одговарају тржишној цени отклањања штете у време када су издаци учињени, односно када је штета отклоњена.

Али, најновије становиште није у складу са Законом и правном науком из разлога што по Закону и по правној науци ваљана облигација не може ни настати једнострано, само на основу процене повериоца, који је сам извршио избор субјекта за поправку односно отклањање штете. Може се претпоставити да је поверилац погрешно у процени да цена отклањања штете одговара тржишној цени и из незнања прихватио већу цену од тржишне. Исто тако, може се претпоставити и да је оштећени свесно прихватио већу цену од тржишне. Ни Закон ни правна наука не признају овакав начин настанка обавезе накнаде штете. Зато је потребно да такву облигацију установи онај кога Закон и правна наука признају. Знамо да је то суд, који по потреби може ангажовати и вештака одговарајуће струке ради утврђења да ли цена поправке коју је прихватио оштећени одговара тржишној цени.

Нама се чини да је ситуација зрела да се приступи научној обради и разјашњењу питања када дужник обавезе накнаде штете може бити у доцњи.

ДР МЛАДЕН ГРУБИША: КРИВИЧНИ ПОСТУПАК — ПОСТУПАК О ПРАВНИМ ЛИЈЕКОВИМА

Загреб, 1987. Стр. 432. Издавач: „Информатор“

I

У издању загребачке издавачке куће „Информатор“ концем 1987. године изашла је опсежна књига од аутора др Младена Грубише, судца Врховног суда Хрватске (23 године) у мировини, која је посвећена проблематици редовних и изванредних правних лијекова. Ради се о збијеном тексту с сса 500 фуснота у којима се поближе појашњавају одребене идеје и констатације из основног текста.

У предговору писац књиге каже:

„Иницијативу и постицај да се латимо писања ове књиге дали су нам судци Врховног суда Хрватске. На то је них побудило запажање да постојећа теоретска дјела (системи, уџбеници, коментари) из области кривичног процеса — иако доста бројна — не пружају практичарима (судцима, јавним тужиоцима, одвјетницима) довољну помоћ и ослонац при рјешавању разгранате и сложене правне проблематике што им се дневно намеће у практичном раду, услјед чега они остају прикраћени једног теоријско-практичног приручника који би им попунио ту празнину.“

Овој констатацији требало би још додати, да је садржај ове студије намијењен не само судцима који доносе одлуке поводом поднесених редовних и изванредних правних лијекова, већ би итекако било пожељно да ју темељито проуче и сви судци првостепених судова, те јавни тужиоци и одвјетници који насту-

пају пред тим судовима. Таква пракса уродила би великим плодом на плану квалитативног побољшања првостепеног кривичног судовања, а слиједом тога повукло и знатно мање оптерећење виших правосудних инстанци.

Гледе систематике књига се састоји од два дијела.

Први дио (стр. 1—312) обухваћа редовне правне лијекове с два одсјека. Први одсјек: *Жалба против првостепене пресуде* (А. Субјекти (овлаштеници), рокови и састојци жалбе, и Б. Основе за побијање пресуде: Битне повреде одредаба кривичног поступка; Повреде кривичног закона; Погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање; Одлука о казни, осталим кривичним санкцијама и одузимању имовинске користи; Одлука о имовинскоправном захтјеву, о објављивању пресуде и о трошковима кривичног поступка; Редослијед жалбених основа и њихова кумулација у жалби). Други одсјек: *Поступак о жалби пред вишим судом* — А. Поступак пред другостепеним судом (Границе и правац одлучивања о првостепеној пресуди; Одлучивање вишег суда о жалби; Врсте и садржај одлука вишег суда; Одлучивање вишег суда о жалби и поводом жалбе). Б. Жалба против другостепене пресуде. Ц. Жалба Савезном суду. Д. Жалба против рјешења.

Други дио књиге (стр. 313—330) обухваћа изванредне правне лијекове. Први одсјек: *Понављање кривичног поступка* (Понављање — на-

стављање — поступка обустављеног правомоћним рјешењем; Понављање поступка довршеног правомоћном пресудом; Посебни случајеви понављања поступка). Други одсјек: *Изванредно ублажавање казне*. Трећи одсјек: *Захтјев за заштиту законитости*. Четврти одсјек: *Захтјев за изванредно преиспитивање правомоћне пресуде*.

Ријетка су у нас дјела у којима долази до изражаја узајамно дијалектичко прожимање и увјетованост теорије и праксе као што је то дошло до изражаја у овоме менталном дјелу. Мноштво бриљантних идеја попраћених с увјерљивом а често пута и с богатом аргументацијом. На многим мјестима за боље разумијевање смисла и домаћаја појединих института заступљен је компаративно-историјски метод, без којег метода је рецимо тешко докучити прави смисао југославенског рјешења проблема идентитета оптужбе и пресуде (стр. 84—96), итд. Избрушена прецизност његова језика те љепота стила и изопштеност његових мисли, на неким мјестима на високом степену апстракције, с једне стране све те квалитете дају посебан угођај при читању презентираних материје, али с друге стране од читатеља захтијевају и одређени напор при праћењу његових хипотеза и закључака. Иначе, књига је богата мноштвом примјера из судске праксе у правилу обогаћеним у класичном смислу ријечи — јуридиком логиком — па као таква могла би изванредно послужити као *suī generis* добрим уџбеником за студенте правних факултета при вјежбању из области јуридикке логике!

Аутор се оштро и аргументирано обрачунава с одређеним прихваћеним правним схваћањима у судској пракси (посебице видјети примјере на стр.: 45; 50; 65 (биљ. 56 и 57); 142; 145—146; 156 (биљ. 165); 157; 159; 166; 188—189; 204; 219—220; 227 (биљ. 270); 233; 399 и 416). Наведене примјере ваљало би темељито проучити од стране судца не само нижих већ и највиших судова. Кад се ради о судској пракси аутор се не осврће само на правна схваћања већ на више мјеста даје властито виђење како би у пракси требале изгледати изреке одлука виших судова. Таква је метода врло захвална

за објашњавање правних схваћања на чему оскудијевају наша теоретска дјела.

Поготово би требало при изради текста новог ЗКП узети у обзир низ критичких размишљања на дефектна рјешења у нашем процесном кривичном законодавству. Навезујући на претходно овдје посебице треба експлицирати многе приједлоге *de lege ferenda* директно (или индиректно кроз критику сада важећих законодавноправних рјешења), у вези с чим дајемо и ознаку страница на којима је то учињено: 9 (биљ. 16); 12 (биљ. 19); 14; 16—17; 28; 31 (биљ. 41); 40; 82—84; 113—114; 128—129; 136; 147—148; 151 (биљ. 159); 154; 160—161; 177; 180—181; 203—205; 213—214; 220—224; 226 (биљ. 267); 238; 241 (биљ. 290); 285; 286—287; 292; 299; 304—306; 312 (биљ. 378); 314; 347 (биљ. 434 а); 396 (биљ. 473); 401 (биљ. 481); 403; 406; 414—415; 419 (биљ. 497) и 425.

II

Оваквој квалитети књиге поред огромног ауторовог искуства као судца Врховног суда Хрватске те човјека који се паралелно с практичним судским радом бавио и теоријом кривичног процесног права допринијела су и два рецензента: проф. др Петер Кобе с љубљанског Правног факултета као и Миленко Михаљевић, судца Врховног суда Хрватске који у књизи фигурирају као службени рецензенти, иако је у том правцу дао одређени допринос и сада најжалост покојни судца Савезног суда Боровој Никшић, али га је прерана смрт прекинула да до краја доврши свој рецензентски посао, а у југославенским правничким круговима био је познат такођер као изванредан познавалац не само судске праксе већ и теорије кривичног права. Ово истичемо због тога како бисмо нагласили да је након „филтрирања“ грађе аутора кроз рецензије *de facto* троје врхунских зналаца кривичног процесног права, тешко наићи на неку погрешку принципијелне нарави. Може било тко заузети овакав или онакав став по одређеним питањима у судској пракси, међутим, др Грубиша је био толико толерантан да је по

таквим питањима износио аргументе за и против, а на крају се сам одређивао за одређено схваћање које је попратио с тако богатом аргументацијом, да ју је фактично немогуће побијати. Заиста је и то непобитни доказ с колико је савјесности и труда припремана ова књига.

Но, будући да немамо примједби које би по својој правној нарави представљале задирање у одређена начелна питања судске праксе или теоретска схваћања, ипак ћемо се на овом мјесту осврнути само на пар примједби првенствено правно-техничке нарави.

II/1 — На страни 307 књиге (под а) аа) наводи се 13 случајева (таксативно) рјешена за која је у посебним случајевима односно одредбама искључена жалба, међутим, недостају још свега четири таква случаја:

- чл. 199. ст. 4. ЗКП;
- чл. 276. (in fine) ЗКП;
- чл. 358. ст. 2. ЗКП;
- чл. 496. ст. 2. ЗКП.

Поред тога уз чл. 32. вјеројатно превидом унесен је став 7, умјесто става 8 (Новела ЗКП/1985).

II/2 — У вези с разматрањима о институту за изванредно ублажавањем казне (стр. 389 — бил. 465) аутор неосновано цитира већ давно укинути савезни Закон о извршењу кривичних санкција из 1970. године, који је престао важити доношењем републичког Закона о извршењу кривичних и прекршајних санкција („Народне новине СР Хрватске”, бр. 21/1974 од 25. свибња 1974), а слиједом тога требало би учинити исправку и у кратици ЗИКС на страни XIV.

II/3 — На страни 389 у трећем ретку одозго аутор се неосновано позива на чл. 116. ЗИКС-а/1970, умјесто на точ. 4. ст. 2. Упутства о извршењу смртне казне („Народне новине СР Хрватске”, бр. 54/1977; 3/1978 и 50/1986).

II/4 — Под овом точком презентирамо примједбе које се не односе на писца књиге, будући да је он био немоћан да неке недостатке односно непрецизности спријечи као аутор. Ради се рецимо о тридесетак значајних тискарских погрешака које мијењају смисао текста у којем

се појављују унаточ тога што је аутор извршио суперревизију првот-но тисканог текста прије публицирања. Затим, због недостатка финансијских средстава није било могуће да се тискају опсежно стварно казало (тј. појмови кључних ријечи у књизи) као и казало чланова ЗКП који се цитирају на много мјеста у књизи. Оба казала знатно би убрзала проналажење потребних информација у књизи како за сваког практичара тако и за теоретичара. Но, тада би књига била опсежнија за још којих стотињак страница а тиме и знатно скупла, што би онемогућило њену продају управо људима којима је најпотребнија.

III

Изнесени приговори правотехничке нарави ништа не мијењају на врло позитивном суду о овоме капиталном дјелу југославенске кривичне процесуалистике. Рад представља не само значајан допринос обogaћивању југославенске већ и европске процесуалистике, само је велика штета што хрватски или српски језик не спада у ред свјетских језика, захваљујући којима би био непосредно доступан сваком потенцијалном истраживачу ове материје у многим страним земљама. Један од рецензената књиге (проф. др Петер Кобе) приликом промоције књиге (23. XI 1987. у дворани Окружног суда у Загребу) у својем излагању поред осталог је истакао, да њему није познато да на европском континенту постоји рад овакве врсте. Будући да је писац овог осврта преко десетак година радио на обради дијела материје из ове књиге (жалба против пресуде против првостепене пресуде), такођер се придружује изнесеном мишљењу П. Кобета, јер унаточ богате иноземне литературе из ове области, нисмо успјели пронаћи рад таквог опсега и квалитета. Парадоксална је чињеница, кад се ради о знанственим или сличним достигнућима, да су достигнућа мањих народа знатно мање доступна великим народима неголи обратом.

Према томе, ерго, у закључној напомени не преостаје ништа друго, него да се ово дијело препоручи свим појединцима који у оквиру

кривичног правосуђа долазе у дотицај с примјеном норми кривичног процесног права, те се надамо да ће ово дјело по својим значајним квалитетима кроз дуги низ година представљати прави путоказ у овој

материји не само теоретичарима, већ још више практичарима као и правним стручњацима који раде на припреми израде нацрта и приједлога прописа из области кривичне процедуре у нашој земљи.

Др Ивица Крамарић

Проф. др ЗОРАН СТОЈАНОВИЋ: ГРАНИЦЕ, МОГУЋНОСТИ И
ЛЕГИТИМНОСТ КРИВИЧНО-ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ

„Савремена администрација“ 1987, стр. 116.

Овај рад, који је по броју страница скроман, то никако није по своме садржају и обиму коришћене литературе, а нарочито стране која је у обради овог рада коришћена више него домаћа. Сам аутор, у уводном делу, истиче да је имао методолошких проблема око усаглашавања правнополитичког и правно-филозофског приступа, јер други није везан за потпуно уважавање стварности као први. Међутим, правнофилозофски приступ у овом раду је умерен, илустративан чак, па не само да се са њим није претерало, него је он на такав рад деловао освежавајуће, приближавајући третирану проблематику текућим (правнополитичким) потребама.

Аутор је рад поделио у три поглавља: општи проблеми кривично-правне заштите (стр. 7—49), објект кривичноправне заштите (стр. 49—99) и ка хуманистички оријентисаној кривичноправној заштити (стр. 101—106).

У првом поглављу аутор обрађује: легитимност кривичноправне заштите и начин њеног остваривања. У том делу износи се ставови о легитимности са криминолошког и кривичноправног аспекта. Ту се изнесе схватања нових (радикалних) криминолошких оријентација. Према теорији конфликта (конфликт—теорија) легитимност кривичноправне заштите доводи се у питање због конфликта класних интереса, а излаз се види у радикалној промени друштва, што подразумева укидање неједнаке дистрибуције бо-

гатства и моћи и демистификацију кривичног права које не служи друштву већ репресији над већином у друштву. Насупрот њима, аболитионисти заговарају ограничење функције државе и тврде да савремено кривично право нема никакву реалну функцију, па теже његовом укидању сматрајући да за то нису нужне радикалне промене друштва. Поред овога, а што је нарочито интересантно, истиче се да оправданост савремене кривичноправне заштите критикују и практичари (и то сасвим оправдано, прим. Д. Б.), као и то да се њена легитимност може доводити у питање кроз многа емпиријска истраживања. Међутим, за разлику од савремене криминологије у науци кривичног права се, по правилу, не указује на његов класни карактер. То никако не значи да се занемарује плуралитет интереса. Класни карактер кривичног права се наглашава, али се износи да је класни интерес радничке класе истовремено и интерес целог друштва. Наравно да је сувише говорити о неисправности оваквог схватања. То сам живот демантује.

Ипак, разлике које не доводе у питање легитимност кривичноправне заштите највише су изражене у погледу начина на који се та заштита треба остваривати. Ту аутор оправдано констатује да је начин на који су указивали Редбрux и Граматика данас сасвим неприхватљив. Наравно њихова визија је имала утицаја на једну умеренију по-

зитивистичку оријентацију која није негирала казну, али јој је давала сасвим друге циљеве и садржину.

Аутор истиче да кривично право није само средство за остваривање интереса владајуће класе, већ да делује ограничавајуће у погледу остваривања интереса те класе.

Кривичноправна заштита свакако обухвата и примену кривичног права, али не у смислу заштите од евентуалних будућих напада на заштићено добро. Интересантна је обрада аутора специјалне и генералне превенције. Специјална превенција се ограничава само на лица којима је изречена казна па она не може бити основним механизмом функционисања кривичноправне заштите, а питање генералне превенције је једно од најсложенијих питања криминалне политике и кривичног права. У савременим условима, и то не само у нашој земљи, ефикасност кривичног права, са аспекта генералне превенције, код неких дела је веома мала јер је строгост прописане казне веома мала.

Пошто је већ одавно познато да се казном свет никада није поправио ни застрашио, аутор излаз види у напуштању екстензивности кривичног права које је због тога и не-ефикасно, па би се такво кривично право морало одрећи знатног дела поља у коме настоји да интервенише, да уступи место другим механизмима социјалне контроле, а нека понашања да препусти друштвеном саморегулисању.

Тиме је аутор на позицији савремених захтева наше криминалне политике (схваћене у теоријском смислу) о социјално превентивним мерама (у том смислу проф. Милутиновић и др.), исправно увиђајући да се кривичноправним (репресивним) мерама на плану заштите од криминалитета не може много учинити. Међутим, аутор ту никако не излази из оквира реалности. Он кривичноправну заштиту схвата у том контексту као *ultima ratio* и залаже се за сужавање граница њене заштите. Сматрамо да је о подрици оваквом схватању сувишно говорити. Треба само погледати бројне одредбе у нашем кривичном законодавству, што, аутор чини, које су непрецизне, или нејасне, из којих се не види јасно предмет или објект заштите, или које се у прак-

си не примењују. Аутор се у другом поглављу објектом кривичноправне заштите интензивније бави, а у овом поглављу скрећемо пажњу на интересантна излагања о идејама, могућностима, проблемима и облицима сужавања кривичноправне заштите, значају класног аспекта и конфликта интереса, моралу и кривичноправној заштити и значају јавног мњења за одређивање граница кривичноправне заштите.

Истакли смо већ ауторов осећај за реалност. Он је нарочито дошао до изражаја у делу рада у коме се говори о начелним могућностима и неким проблемима у вези са сужавањем и супституцијом кривичноправне заштите у нашем друштву (стр. 28—31). Аутор ту истиче опредељење нашег друштва да се ограничава средство којим се ограничава кривичноправна заштита, а тиме и принуда, и стварају услови за њено отклањање. То опредељење је подигнуто на ниво уставног принципа (чл. 2. КЗ СФРЈ), коме опредељењу подршку даје и наша теорија. Међутим, даље од декларативног уношења тог принципа није се отишло. Одмах затим, као илустрацију такве тврдње, аутор истиче улогу друштвене самозаштите, чије су могућности недовољно искоришћене. Наиме, данас самозаштита служи репресији јер се своди углавном на пријављивање одређених деликтних понашања, иако ни ту не постиже задовољавајуће резултате, а требала би да служи управо сужавању кривичноправне заштите тако што би се одређеним алтернативним мерама реаговало на одређена деликтна понашања. Улога друштвене самозаштите би се требала огледати на спречавању а не само у пријављивању деликтних понашања.

И поред свих тешкоћа, недоследности и нефункционисања, аутор сматра да у садашњем моменту не постоје услови за замену кривичног права другим мерама у односу на велики број инкриминација, или за широку криминализацију без супституције, али да је потребно постојећи тренд експанзије кривичноправне принуде на нормативном плану зауставити и усмерити га у правцу сужавања репресије и на нормативном плану. Аутор за то наводи убедљиве разлоге.

У другом поглављу аутор обрађује, између осталог, и објект кривичноправне заштите. Доследан свом методолошком приступу из првог поглавља, аутор приказује различита схватања објекта кривичноправне заштите и пита се да ли је заштитни објект реална појава, или апстрактни појам, јер то има изузетно важне импликације на плану законског обликовања кривичноправне заштите. По аутору, заштитни објект, који се може јавити у конкретном облику, није само прост збир могућих облика његовог конкретного испољавања, већ тај збир, кроз сложену интеракцију друштвених појава, представља нови квалитет који је понекад доста удаљен од појединачних појава које га сачињавају.

Треба рећи да се заштитни објект или објект кривичноправне заштите (како га аутор назива) у нашој теорији до данас није много обрађивао, иако за тим, поготово у садашњем тренутку уставних и других друштвених промена, постоји потреба. Колики је значај његовог изучавања сведочи и тврдња аутора да „леgitимност објекта заштите, иако неопходан услов, не значи самим тим и легитимност кривичноправне заштите, њених граница и садржаја“ (стр. 51). То значи, да се њиме може, и треба, обухватити и ванправни садржај (социолошки, правно-политички, филозофски и др.). Данашње схватање заштитног објекта је уопштено, у свету и код нас, и полази од позитивног права, опредељујући га као друштвени однос, добро, правно добро, интерес, вредност, при чему се не одређује ближи садржај тих појмова. Не задовољавају ни схватања која под појмом заштитног објекта подразумевају више општих појмова јер се не одређује њихов међусобни однос.

Интересантно је ауторово излагање о томе ко је носилац добра, интереса, вредности, друштвених односа, итд. који долазе у обзир да буду објект кривичноправне заштите. Аутор исправно уочава да је ово питање врло сложено, и да у његовом решавању треба полазити од политичких и идеолошких фактора. Основна је дилема да ли је носилац заштитног објекта друштво, држава или појединац, или и друштво и појединац. У нашој науци криви-

чноправног права указује се на јединство добра појединаца и друштва а КЗ у својим одредбама истиче у први план кривичноправну заштиту добра човека (чл. 1. КЗ СФРЈ). Међутим, пракса показује нешто друго. Наиме, стално се проширују границе кривичноправне заштите на тзв. општа добра, а хипертрофија инкриминација се догађа на подручју заштите општих добра од којих је за многе тешко рећи да макар и посредно служе egzистенцији и остваривању основних добра и права човека, што се супротставља и начелу *ultima ratio*. Аутор истиче да се то може превазићи другачијим постављањем, односно одређивањем општег, основног објекта кривичноправне заштите, тј. стављањем у први план заштите основних добра човека чиме би (таква брана даљем ширењу граница кривичног права) она истовремено била и критеријум за одређивање и легитимирање друштвених општих добра као заштитног објекта. То значи, да је ауторов одговор на постављено питање: појединац и друштво, при чему појединац (човек) треба да има предност у заштити његових вредности или добра.

Аутор истиче да „вредност заштитног објекта и модалитет напада на њега јесте критеријум за: криминализацију, прописивање казне и решавање неких посебних питања која се тичу диспозиције, односно располагању заштићеним добром од стране његовог носиоца“ (стр. 79). Међутим, и у нашем кривичном праву постоји велики број кривичних дела која као радњу извршења (свршен облик дела) предвиђају оно што представља само претходну фазу, мање или више удаљену у односу на оне радње које доводе до повреде заштитног објекта. С тим у вези треба посматрати конкретну и апстрактну опасност и однос заштитног објекта и прописивања казне. Аутор истиче да би најстрожије казне требале остати резервисане само за веома мали број кривичних дела, најтежих наравно. Међутим, у нашем кривичном законодавству то није случај. Као пример за то служе запређене казне код кривичних дела издвајања чека без покрића (најтежи облик) и убиства. За прво је запређена казна виша у односу на друго дело, што

је са аспекта последице невероватно. Очито је да је човек стављен у други план у односу на новац као опште добро.

Интересантно је и ауторово излагање о друштвеној опасности која је врло непрецизан појам, па се чак и злоупотребљава, јер се позивањем на њу настоји легитимирати инкриминисање било ког понашања. Аутор истиче да је „друштвено опасно оно понашање које повређује или озбиљно угрожава неко историјски детерминисано људско право, или неку друштвену функционалну јединицу неопходну за остваривање тог права“ (стр. 97). Зато он предлаже да се са проценом друштвене опасности опрезно поступа и да се до ње треба доћи свестраним разматрањем одређеног понашања. На крају, аутор предлаже за то решење које се састоји у опредељењу за појам *друштвене штетности*, чиме би се могло избећи раздвајање једног типа, врсте понашања уопште, од његовог испољавања *in concreto*. Тај појам би омогућавао повезаност апстрактног и конкретног нивоа. Сматрамо да идеја није лоша и да заслужује даљу теоријску обраду.

У трећем поглављу аутор истиче да „оправдање кривичног права зависи у првом реду од његовог циља“ (стр. 101), те да је казна и да нас његово основно средство. Аутор пледира за хуманистички приступ у кривичноправној заштити у чијем

центру треба да се налазе основна права човека којима се све подређује. Само такво кривично право може претендовати на пуну легитимност. Међутим, аутор је свестан да „стварност, а не постављени идеали, одређују физиономију нашег кривичног права“ (стр. 105). По њему свака инкриминација мора имати висок степен легитимности. Таква легитимност мора се заснивати на заштитном објекту, његовој вредности, интензитету напада и, дабоме, примени начела *ultima ratio*. То би уједно морао бити и критеријум за прописивање казне.

Простор нам не дозвољава да укажемо на још нека интересантна питања обрађена у овом раду, а и оно што је коментарисано можда није најинтересантније, јер је по избору приказивача, субјективно дакле. Потпун утисак се зато може стећи када се прочита цео садржај.

Поред врло интересантних питања обрађених у овом раду, који је један од ретких ове врсте, сматрамо да се ова књига појавила у право време, време уставних промена иза којих ће вероватно уследити и промене у кривичном законодавству, те да може имати позитиван утицај на одређене промене у том законодавству. Но, без обзира на то, сматрамо да би је правници који се баве кривичним правом требали прочитати јер ће њоме употпунити и обогатити своје знање.

Мр Драган Бунџ
ПСУП Војводине

ПРАВНА ПРАКСА

КРИВИЧНО ПРАВО

— Материјално право —

Издавање чека без покрића

(чл. 172. КЗ СФРЈ)

Не постоји доњи лимит који се толерише када се ради о кривичној одговорности за издавање чекова за које власник текућег рачуна нема покриће.

Из образложења:

„Навод жалбе да основ за кривични прогон, када је у питању кривично дело издавања чека без покрића из члана 172. став. 1. КЗ СФРЈ треба заснивати на пракси банака у погледу доњег лимита који се толерише у вези са издавањем чекова без покрића, неоснован је, јер су елементи бића овог кривичног дела одређени законом који не садржи доњи лимит који се толерише када се ради о издавању чекова за које власник текућег рачуна нема покриће.”

(Пресуда Врховног суда Србије Кж 439/87 од 16. VI 1987. и Окружног суда у Београду К 486/86 од 31. I 1987)

— Процесно право —

ЗКП чл. 364. ст. 1. тач. 8.

Записник о ранијем саслушању сведока који је ослобођен дужности сведочења, а који није позван

на главни претрес, не може се прочитати ни уз сагласан предлог странака.

Заснивањем пресуде на таквом доказу учињена је битна повреда одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 1. тач. 8. ЗКП.

Побијаном пресудом оптужени је оглашен кривим због кривичног дела убиства из чл. 28. ст. 1. КЗВ.

У жалбама бранилаца оптуженог између осталог се наводи да је побијана пресуда донета битном повредом одредаба кривичног поступка.

Врховни суд Војводине је уважио жалбе бранилаца и укинуо првостепену пресуду и због битне повреде одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 1. тач. 8. ЗКП.

Из образложења:

Првостепени суд је засновао побијану пресуду између осталог и на доказу на коме се по одредбама Закона о кривичном поступку не може засновати пресуда. Наиме, на главном претресу уз сагласност странака спроведен је доказ читањем исказа сведока који је ослобођен дужности сведочења. Овај сведок спада у групу привилегованих сведока (чл. 227. ЗКП), а записници о ранијем саслушању овога сведока не смеју се прочитати ако та лица нису уопште позвана на главни претрес.

У конкретном случају, из списка предмета произилази да сведок ослобођен дужности сведочења није позван на главни претрес на коме је прочитан његов исказ. Стога је овакво поступање првостепеног су-

да супротно забрани из чл. 333. ст. 3. ЗКП. При свему томе је од значаја рећи, да се овај сведок изјашњавао о несумњиво важним чињеницама значајним за утврђивање степена алкохолисаности оптуженог, а тиме и његове урачунљивости, па имајући у виду друге доказе у вези ових чињеница побијани за очигледно да би и без тога доказа била донесена иста пресуда. У таквој ситуацији, дакле, спровођењем овог доказа и заснивањем побијане пресуде на истом, с обзиром на изложено, првостепени суд је учинио битну повреду одредаба Закона о кривичном поступку предвиђену у чл. 364. ст. 1. тач. 8. ЗКП.

(Врховни суд Војводине, решење бр. Кж. 49/87 од 29. 04. 1987)

ЗКП чл. 364. ст. 2. и чл. 373. ст. 1.

Без одржавања претреса другостепени суд није овлашћен да другачијом оценом доказа изведених од стране првостепеног суда утврђује другачије чињенично стање.

Утврђујући у седници већа другачије чињенично стање од онога кога је утврдио првостепени суд, од стране другостепеног суда учињена је битна повреда одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 2. у вези чл. 373. ст. 1. ЗКП.

Првостепеном пресудом оптужени је на основу чл. 350. тач. 3. ЗКП ослобођен од оптужбе због кривичног дела злоупотребе службеног положаја или овлашћења из чл. 202. ст. 3. у вези са ст. 1. КЗВ.

Другостепени суд решавајући по жалби јавног тужиоца преиначио је првостепену пресуду тако што је оптуженог огласио кривим за наведено кривично дело.

Против другостепене пресуде оптужени и његов бранилац су изјавили жалбе између осталог и због битне повреде одредаба кривичног поступка.

Врховни суд Војводине је установио да су жалбе основане, јер је другостепена пресуда донета уз битну повреду одредаба кривичног поступка.

Из образложења:

Основано се у жалбама указује да је другостепени суд учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 2. ЗКП у вези са чл. 373. ст. 1. ЗКП. Ово стога, јер је другостепени суд побијану пресуду донео у седници већа изменивши чињенично стање утврђено у првостепеној пресуди другачијом оценом доказа како то и по оцени овог суда очигледно произилази из разлога обе пресуде — а што је, иначе могао да учини само на основу одржаног претреса. Стога је из овога разлога другостепена пресуда морала бити укинута, јер је таква битна повреда била од утицаја на законито и правилно доношење побијане пресуде.

(Врховни суд Војводине, решење бр. Кжж. 2/87 од 20. 04. 1987)

ГРАБАНСКО ПРАВО

— Уговор —

Реституција извршеног уговора о закупу пољопривредног земљишта

(Члан 104. ЗОО и члан 34. Закона о искоришћавању пољопривредног земљишта — „Сл. лист САПВ”, број 30/85).

Закуподавац пољопривредног земљишта нема право на реституцију из обострано извршеног уговора о закупу пољопривредног земљишта који је ништав због недостатка прописане писмене форме, нити право на какву другу накнаду, када су обе уговорне стране скривиле недостатак обавезне форме уговора.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова тужени је као закупцац по обострано извршеном (предат посед и плаћена закупнина) усменом уговору о закупу спорне парцеле као пољопривредног земљишта за економску 1982/83 и 1983/84 годину вратио (предао) тужиоцу као закупоплаћиву и власнику парцелу након што је са ње у лету 1984. године убрао — скинуо усеви пшенице. При таквим

околношћима другостепени суд је законито поступио када је одбио тужаоца са делом захтева за исплату износа од 197.290 динара као дела накнаде штете због коришћења спорне парцеле у економској 1983/84 години утврђене у висини вредности убраних плодова (пшенице) према ценама на дан доношења првостепене пресуде.

Било би противно моралу социјалистичког самоуправног друштва ако би се на основу одредби члана 104. став. 1. Закона о облигационим односима („Сл. лист СФРЈ”, број 29/78), уважио захтев тужаоца за реституцију (враћање поседа парцеле) датог по спорном у целини обострано извршеном усменом уговору о закупу спорног пољопривредног земљишта, а у смислу одредби члана 43. став 1. и 3. тада важећег Закона о искоришћавању пољопривредног земљишта САПВ („Сл. лист СФРЈ”, број 27/82) ништавом уговору. За одсуство писмене форме спорног уговора као разлога његове ништавности странке су у једнакој мери криве, па ни једна из тога не може имати користи, јер би то било злоупотреба права. То значи да тужени подношењем тужбе за предају поседа спорног земљишта (реституција) пре истека уговореног рока закупа није у смислу одредби и члана 39. став 7. Закона о основним својинско-правним односима („Сл. лист СФРЈ”, број 6/80) постао несавесни држалац земљишта, јер би захтев за реституцију морао бити одбијен. Следом тога он није у смислу одредби члана 39. став 2. Закона дужан платити тужаоцу вредност убраних плодова са земљишта које је потрошио, а као савестан држалац по основу закупа у смислу одредби и члана 38. став 2. истог Закона ни накнаду за коришћење земљишта. У његовом понашању нема грађанско-правне кривице у смислу одредби члана 154. став 1. наведеног Закона о облигационим односима, па тражени износ тужаоцу не може бити досуђен ни као накнада штете.

(Врховни суд Војводине, пресуда бр. Рев. 824/87 од 07. 10. 1987)

— Штета —

Претварање неновчане материјалне штете у новчану

(Члан 189. ст. 2. 300)

Када је оштећени своје возило сам оправрио, он у парници за накнаду штете има право на накнаду оних издатака (трошкова) које је имао у моменту поправке возила, а не право на накнаду трошкова поправке возила према ценама на дан пресуђења. Моментом поправке возила неновчана материјална штета је постала новчана.

И з о б р а з л о ж е њ а :

На утврђено чињенично стање нижестепени судови су правилно применили и материјално право када су туженог обавезали да тужаоцу накнади штету на возилу, јер је током поступка утврђено да је саобраћајни удес о коме је овде реч и штету на тужачевом возилу искључиво својом кривицом проузроковао осигураник туженог М. М. У таквој ситуацији тужаоцу несумњиво припада право на накнаду издатака које је имао за оправку возила, као и на накнаду штете због умањене вредности возила.

Како је тужилац своје возило оправрио још 1973. године одмах након удеса, те како је у вези са том оправком имао издатака у износу од 45.135,25 динара, њему припада само право на накнаду ових издатака, а не право на накнаду трошкова поправке возила према ценама на дан пресуђења.

Наиме, моментом поправке возила ова штета је постала новчана, те тужилац од одговорног лица за накнаду штете може тражити само оно што је сам дао у сврху отклањања те штете.

Због тога нема никаквог значаја колико би данас износили трошкови те поправке, а тужилац очигледно неосновано инсистира да му се признају и досуде ти трошкови.

(Врховни суд Војводине, пресуда бр. Рев. 774/87 од 30. 09. 1987)

— Привредни преступи —

Одговорност ООУР за привредни преступ извршен у оквиру пренетих послова

(чл. 63. ст. 1. тач. 5. и чл. 64. ст. 1. тач. 5. Закона о књиговодству — „Сл. лист СФРЈ” бр. 25/81, 12/84, 53/85)

Основна организација удруженог рада која је самоуправним споразумом поверила вођење књиговодства радној заједници заједничких служби да може одговарати за привредни преступ из чл. 63. ст. 1. тач. 5. Закона о књиговодству, уколико су радњом одговорних лица у радној заједници заједничких служби нетачно исказани резултати пословања те ООУР, већ ће за тај пропуст одговарати радна заједница заједничких служби и одговорно лице у њој, према чл. 64. ст. 1. тач. 5. поменутог закона.

Из образложења:

Чланом 64. став 1. тачка 5. Закона о књиговодству прописано је да ће се казнити за привредни преступ радна заједница, ако у завршном рачуну за ООУР која јој је поверила вођење књиговодства нетачно искаже резултате пословања, односно приходе и расходе и друге прописане податке. По члану 63. став 1. тачка 5. истог закона могу одговарати само оне организације удруженог рада и одговорна лица у њима које имају своју књиговодствену службу, а не и оне које су самоуправним споразумом вођење књиговодства повериле радној заједници, специјализованој организацији за вођење књиговодства или другој организацији. У првостепеном поступку утврђено је да је окривљена ООУР вођење књиговодства самоуправним споразумом поверила окривљеној радној заједници заједничких служби, тако да за тачност књиговодствених података на основу којих је сачињен завршни рачун ООУР одговорност сноси искључиво окривљена радна заједница заједничких служби и одговорна лица у њој. У таквом случају окривљена ООУР и одговорно лице у њој, ако нису тачно исказали резултати пословања, приходи и рас-

ходи у завршном рачуну, могу одговарати само за привредни преступ из Закона о утврђивању и распо- ређивању укупног прихода и дохот- ка.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Пкж, 288/86 од 28. 08. 1986)

Одговорност радне заједнице за привредни преступ учињен у оквиру преузетих послова од ООУР-а

(Чл. 118. ст. 1. тач. 13. Закона о изградњи инвестиционих објеката — „Сл. лист САПВ” бр. 13/80, 20/83)

Радна заједница заједничких служби, којој је ООУР као инвеститор пренела послове око комплетирања пројектне документације ради извођења радова на инвестиционом објекту, не може бити одговорна за привредни преступ из чл. 118. ст. 1. тач. 13. Закона о изградњи инвестиционих објеката, уколико је без прибављеног одобрења за градњу дала налог извођачу за почетак грађевинских радова на том објекту.

Из образложења:

Окривљена радна заједница заједничких служби у саставу пољо-привредног комбината из Р. К. оглашена је одговорном због привредног преступа из чл. 118. став 1. тачка 13. Закона о изградњи инвестиционих објеката („Сл. лист САПВ” бр. 13/80 и 20/83), зато што је као инвеститор отпочела градњу инвестиционих објеката пре него што је добила одобрење за градњу у конкретном случају. Међутим, из садржине списа, а и из саме садржине изреке првостепене пресуде несумњиво произилази да је у конкретном случају инвеститор за изградњу предметног бунара била ООУР „А” у саставу истог комбината, а да је окривљена радна заједница заједничких служби обављала све послове у вези са пројектном документацијом око извођења ове градње. Према томе, како према члану 118. став 1. тачка 13. поменутог закона, новчаном казном може бити кажњен за привредни преступ само инвеститор, те пошто у наведеном случају окривљена радна заједница за-

једничких служби није била инвеститор, већ поменућа ООУР, она не може одговарати за поменути привредни преступ, због чега је овај суд, применом чл. 387 став 1 ЗКП

у вези са чл. 60 ЗОПП на основу члана 350 тачке 1. ЗКП окривљене ослободио од оптужбе.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Пкж. 286/86 од 15. октобра 1986)

Праксу приредио
Александар Воргић
адвокат у Н. Саду

САОПШТЕЊА

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 26. 02. 1988. године у Новом Саду, донета су следећа решења:

1. Записник са претходне седнице Управног одбора је једногласно усвојен.

2. Узет је на знање извештај Боривоја Јекића, председника Управног одбора, о посети Адвокатској комори у Кечкемету, НР Мађарска. Приликом посете Адвокатској комори у Кечкемету председнику Јекићу и др Аурелу Лошонцу, председнику Комисије за међународне везе, додељене су повете као знак захвалности за дугогодишњу успешну сарадњу.

3. Узет је на знање извештај административног секретара о седници Координационе комисије ПК ССРНВ за усклађивање и праћење међународне сарадње друштвених организација и удружења грађана, која је одржана 19. 02. 1988. године у Новом Саду.

4. Усвојен је извештај Комисије о попису основних средстава и извора средстава за пословну 1987. годину.

5. Узет је на знање извештај Ботић-Ракић Браниславе, благајника Управног одбора, о стању новчаних средстава на жиро-рачуну Коморе.

5а Усвојен је завршни рачун за 1987. годину, и распоређен део вишка прихода од 5.861.637.—динара на следећи начин: у пословни фонд за библиотеку 1.000.000.—динара, у ФЗП за остале намене 2.530.000 — динара и за пренос дела вишка прихода у наредну годину 2.331.637.—динара.

6. Узет је на знање извештај Рончевић Стевана, председника Комисије за статутарна и нормативна акта о изради нацрта Правилника Фонда посмртнине АК Војводине. Предлог Правилника Фонда посмртнине биће разматран на Скупштини адвоката 26. 03. 1988. године.

7. Одлучено је да се седница Управног одбора одржи 25. 03. 1988. године са почетком у 18 сати, Конференција адвоката 25. 03. 1988. г. са почетком у 20 сати и Скупштина адвоката 26. 03. 1988. године са почетком у 9 сати.

8. Решењем број 56/88 уписан је у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду, Пенчић Будимир, дипл. правник из Панчева, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ул. ЈНА бр. 7 а са даном 1. 03. 1988. године.

9. Решењем број 57/88 узето је на знање да је Вукашиновић Никола преселио седиште своје адвокатске канцеларије из Титограда у Сомбор, ул. Париске комуне бр. 8 а са даном 1. 03. 1988. године.

10. Решењем број 92/88 брисан је из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду др Никола Воргић, адвокат у Новом Саду, са даном 31. III 88. због пензионисања. Воргић Александар, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије др Николе Воргића. Задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

11. Решењем број 80/88 уписан је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Радић Горан, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Томислава Јакшића, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 02. 1988. године.

12. Решењем број 71/88 уписан је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Бедов Предраг, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Бети Станка, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 02. 1988. године.

13. Решењем број 72/88 уписан је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Петровић Драгослав, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Бркић Ивана, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 02. 1988. године.

14. Решењем број 74/88 уписана је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Радишић Татјана, дипл. правник из Зрењанина, са адвокатско-приправничком вежбом код Јована Михајловића, адвоката у Зрењанину, а са даном 1. 03. 1988. године.

15. Решењем број 90/88 уписан је у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Јовић Радивоје, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Колесар Федора, адвоката у Новом Саду, а са даном давања свечане изјаве.

16. Решењем број 83/88 брисана је из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Поповић Љубица, адвокатски приправник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Царић Бранка, адвоката у Новом Саду са даном 1. 02. 1988. године због заснивања радног односа.

17. Решењем број 78/88 евидентиран је уговор о заступању и пружању правне помоћи закључен између др Саве Грујића, адвоката у Новом Саду, и РО „Cineoptik“ из Новог Сада, са правном снагом почев од 1. 01. 1988. године.

18. Решењем број 82/88 евидентиран је уговор о заступању и пружању правне помоћи закључен између Тинтор Страхине, адвоката из Сремске Митровице, и Удружења естрадних уметника и извођача из Сремске Митровице, са правном снагом почев од 8. 02. 1988. године.

19. Решењем број 85/88 евидентиран је уговор о заступању и пружању правне помоћи закључен између Попоски Андреја, адвоката у Новом Бечеју, и УТРО „Тиса“ из Бечеја, са правном снагом почев од 1. 12. 1987. године.

20. Решењем број 86/88 наложено је рачуноводству Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду да обрачуна и исплати припадајући део посмртнине Ведрински Јелени, супруги пок. Ведрински Георгија, бив. адвоката из Сомбора.

Управни одбор

Издавачки савет

Председник:

Проф. др БРАНКО ПЕТРИЋ

редовни професор Правног факултета у Новом Саду

Проф. др *Тибор Варади*, редовни професор Правног факултета у Новом Саду, проф. др *Славко Царић*, декан Правног факултета у Новом Саду, *Буро Шкрбић*, судија Врховног суда Војводине, *Теодора Влаховић*, секретар Секције за друштвено-политички систем ПК ССРНВ, др *Даринка Недељковић*, покрајински друштвени правобранилац самоуправљања, *Живко Будимчевић*, судија Врховног суда Војводине, *Зијах Загорчић*, заменик покрајинског јавног тужиоца, *Недељко Јањушевић*, директор Покрајинског завода за јавну управу, др *Светислав Радовановић*, судија Уставног суда Војводине, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, др *Никола Воргић*, адвокат у Новом Саду, др *Аурел Лошонц*, адвокат у Суботици, *Сава Савић*, адвокат у Новом Саду, и *Стеван Рончевић*, адвокат у Новом Саду

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник

Мирослав Здјелар

адвокат у Новом Саду

Др *Александар Маркићевић*, адвокат у Новом Саду, *Слободан Бељански*, адвокат у Новом Саду, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Миливоје Милић*, адвокат у Срем. Митровици, *Александар Грчки*, адвокат у Молу, *Имре Варади*, адвокат у Зрењанину

Технички уредник

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/І. Телефон: 29-459. Годишња претплата 24.000.— дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја 2.000.— дин.

Тек рачун 65700-678-2047. Ручкописи се не враћају.

У издавању часописа учествује и Самоуправна интересна заједница за научни рад Војводине

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 418—18 од 23. маја 1973. године, Гласник је стручна публикација ослобођена основног и пореза на промет.

Штампа РО штампарија „Будућност“, Шумадијска 12, Нови Сад

